

Boekpresentatie Jan Hoerberichts: Zien zoals God ziet

Den Bosch, Franciscaanse Beweging 28 november 2014

Wat voor betekenis heeft Jan op jou gehad en wat voor de hedendaagse multiculturele dialoog? "Over de betekenis van Hoerberichts' onderzoek naar de levenservaringen van Franciscus en zijn broeders voor de hedendaagse multiculturele dialoog."

Beste aanwezigen,

Ik ben heel dankbaar om hier vandaag op de boekpresentatie van Jan Hoerberichts nieuwe boek 'Zien zoals God ziet' het woord te krijgen, omdat ik op deze manier eer kan brengen aan Jan en mijn erkentelijkheid kan uiten voor wat hij betekent heeft voor mijn studie van en groei in franciscaanse spiritualiteit. Jan heeft mij brillen gegeven om naar Franciscus te kijken die ik nergens anders ben tegengekomen en die mij heel dierbaar zijn. Ik geef zijn manier van kijken die voor een heel stuk ook de mijne is geworden dan ook graag door wanneer ik daar de kans toe krijg, bijvoorbeeld wanneer ik met mensen op pelgrimstocht naar Assisi ga. Geregeld verwijs ik mensen die zich in Franciscus willen verdiepen door naar Jans boeken en vorig jaar mocht ik Geert Fierens nog met Jan in contact brengen voor het schrijven van het script voor de evocatie 'Franciscus spreekt'. Mijn contacten met Jan zijn altijd hartelijk geweest. Ik heb me door zijn kritische ingesteldheid en zekere strengheid telkens laten uitnodigen om mijn denkkaders te laten openbreken en ruimte te geven aan interpretaties waar ik minder mee vertrouwd ben, omdat dialoog voor mij in de eerste plaats 'me openen' en 'luisteren' betekent, hoe moeilijk dat soms ook is wanneer mijn eigen ideeën en visies me in de weg zitten.

Wanneer mensen me vragen: wat is voor jou de betekenis is van Franciscus voor ons vandaag? Dan vertel ik hoe ik dit zie op alle niveaus:

- Wereld: maatschappijkritiek, tegendraads, zachte krachten t.o.v. presteren, eenvoud t.o.v. steeds meer, aandacht voor het kwetsbare en de kwetsbare in alle vormen van uitbuiting t.o.v. ik-gerichtheid, verbondenheid met het grotere Geheel, aandacht voor de spirituele dimensie van de mens.
- Het tussenmenselijke, interpersoonlijke, relaties tussen mensen:
 - o Mindere durven worden: ik ben niet beter dan een ander omdat ik meer hebt, meer over iets weet, me 'beter' gedraag,...
 - o Mijn oordeel en mijn beter te weten loslaten en de ander als mijn leraar durven zien
 - o Franciscus wakkert ons verlangen naar vrede aan – en daagt ons uit om te realiseren wat daartoe nodig is: stoppen met ons dingen, taken, mensen, ideeën, toe te eigenen, stoppen met onszelf hoger te achten dan een ander, meer waard dan wie arm is aan geld, middelen, kennis of moraliteit.
- Onze eigen geloofsweg en innerlijke gesteldheid: werken aan mezelf met gezonde discipline en veel humor, mijn relatie met God herstellen en verdiepen, tijd maken voor stilte en gebed, mijn eigen 'willen' loslaten ten behoeve van het Geheel, gehoorzaamheid in de zin van luisteren en kijken naar de tekens op mijn pad en zo vrij worden dat ik durf te volgen, me durf over te geven in vreugde.

Natuurlijk kijken we op ieder moment van ons leven met een andere bril naar de betekenis van Franciscus én Clara voor onze wereld, voor ons samenleven en voor onze

geloofsweg en leggen we naargelang de thema's waar we zelf mee bezig zijn andere accenten. Het is opvallend hoe anders wij allen naar Franciscus en Clara kijken. Dat was ook wat ik drie jaar geleden, toen ik net voor de minderbroeders was beginnen werken voor TAU in Vlaanderen, naar Jan schreef. Ik herkende het ook in zijn boek 'Franciscus en de islam' dat ik via André Jansen had ontvangen. Al lezend raakte ik steeds meer enthousiast. Er ontstond een warm contact uit dat zich voornamelijk via e-mail voltrok gezien de afstand tussen Roermond en Leuven, maar we hebben elkaar ook verschillende keren gezien, bijvoorbeeld toen we hem in Vaalbeek ontvingen en samen een tentoonstelling over interreligieuze dialoog kwam bezoeken in Leuven en toen Jan in Abdij Roosenberg in Waasmunster een lezing kwam geven.

De eigen kijk van Jan op Franciscus en de accenten die hij legde, bleven en blijven me boeien. Voor mij gaat er een enorme kracht uit van de ontmoeting tussen Franciscus en de sultan. Zodra ik kennismaakte met Jan en met zijn 'groene boek', heb ik deze steeds onder de aandacht gebracht in het kader van mijn werk voor TAU: bij organisaties en mensen die bezig zijn met interreligieuze dialoog in Vlaanderen, op pelgrimsreizen uiteraard, bij vrienden en familie aan wie ik over Franciscus en Clara vertel natuurlijk, en vrij recent door mijn medewerking te verlenen aan een uitzending van KTRO over dialoog tussen christenen en moslims, samen met Theo van Adrichem en een bevriend imam, in La Verna Amsterdam.

De ontmoeting tussen Franciscus en de sultan, Franciscus en de moslims, vond op zoveel manieren neerslag in Franciscus' geschriften dat het vroeg of laat toch ontdekt moest worden door een gedreven figuur als Jan, die zich vastbeet in deze materie en het tot op het bot uitspitte. Ik denk dat Jan met zijn analyse van bijvoorbeeld het hoofdstuk in de voorlopige regelredactie over 'Hoe de broeders door de wereld moeten gaan' de nagel op de kop slaat en menig vastgeroest beeld van Franciscus weet te doorprikken – wanneer we ervoor durven open staan, natuurlijk. Zonder openheid geen dialoog! Jan nodigt ons – samen met Franciscus – uit om onze beelden telkens te laten doorprikken en altijd bij te stellen: ons beeld van Franciscus, ons beeld van de islam, ons beeld van gelijk wie we op onze levensweg tegenkomen: melaats of gezond, arm of rijk, christen of andersgelovig, veraf of dichtbij. Altijd ruimte laten om tegengesproken te worden in onze manier van de ander zien. Of zoals Kerkwerk Multicultureel Samenleven het vorig jaar uitdrukte in haar nieuwjaarswens: "Opgelet, beelden stroken niet met de werkelijkheid!" Gelijk welke beelden die we van elkaar maken.

Het onderzoek van Jan heeft de grote verdienste om de zwaar onderbelichte episode uit Franciscus' leven op een goed onderbouwde manier zijn rechtmatige plaats terug te geven. Zijn onderzoek bracht de nodige nuances en correcties aan in het beeld van Franciscus als de rondtrekkende bedelaar-preker. En al weten we nooit hoe het echt voor Franciscus zelf was en is wat we aannemen altijd gekleurd door onze eigen voorkeuren en de waarde die we toekennen aan de meningen van anderen, ik denk dat Jan het bij het rechte eind heeft wanneer hij stelt dat het Franciscus niet in de eerste plaats te doen was om veel blabla, om preken en veel woorden – maar dat hij naar de mensen toeging en wou dat hij en zijn broeders tussen hen zouden leven om vrede te *doen* ipv erover te praten. Ik ben er trouwens van overtuigd dat deze dingen ook in het boek dat vandaag gepresenteerd wordt aan bod zullen komen.

Omdat dit franciscaanse verhaal dicht op mijn huid kwam te zitten en me blijft uitdagen om er in mijn persoonlijke leven mee aan de slag te zijn, was ik erg blij met de werkvorm van Jaap Lodewijks die ik leerde kennen op een weekend dat hij begeleidde Bij de Kapucijnen in Velp, waarbij we verschillende ontmoetingen in het leven van Franciscus op ons eigen leven legden. Zo kwamen we bij de vraag: wat is een sultan? Wat voor iemand is dat in ons leven? Antwoord: "Wel, een sultan is iemand die een bepaalde positie heeft en waar je negatieve verhalen over hoort. Gezien de bron van die verhalen, die je betrouwbaar acht, ga je ervan uit dat ze kloppen. Je denkt te weten wat voor iemand het is op basis van wat je hoort." We probeerden te kijken hoe wij gewoonlijk in ons leven reageren op zulke verhalen en of we geneigd zouden zijn om met de persoon in kwestie in dialoog te gaan. En we gingen ook goed kijken naar hoe Franciscus ermee was omgegaan en wat we daarvan konden en wilden leren. Altijd opnieuw licht de rijkdom van Franciscus' geleefde spiritualiteit op.

Het revolutionaire karakter van Franciscus' dialoog met de sultan is volgens mij tijdloos. Begrijp me goed: het was toen revolutionair én het is nu nog steeds revolutionair, ook al staan sommige mensen vandaag echt wel open voor interreligieuze dialoog. Maar, zoals de christelijke theoloog en islamkenner Jonas Slaats stelt: "Allebei iets over onze eigen traditie of beleving vertellen, braaf luisteren naar wat de ander zegt, handjes geven en naar huis kan je bezwaarlijk echte dialoog noemen zoals Franciscus het ons voordoet". Inderdaad: een ontmoeting van mens tot mens waarbij jij iets probeert te verwoorden en te delen van wat jou diep raakt en we elkaar echt inspireren, samen zoekend naar wat dieper ligt dan de vorm waarin het zich uit.

De Spaanse mysticus Frédéric Antonious verwoordt het zo: "There are no religions, there are only people who try to shape their relationship to Totality". Als we echt in dialoog gaan met elkaar, ervaren we dat er geen 'religies' zijn, maar dat het gaat om mensen die hun relatie met het Ultieme proberen vormgeven en verdiepen. En dat doe jij op een andere manier dan ik, of jij nu moslim of christen bent, gelovig of niet-gelovig. En hoe het ook zij, ik kan van jou iets leren, jij kan me helpen om tot verdieping te komen.

In mijn eigen leven heeft het lezen van Jan Hoerberichts boeken bijgedragen aan het kennismaken met de mystieke bronnen van de islam – ook mede op uitnodiging van een Vlaamse minderbroeder, Mathieu Joris en naar aanleiding van een workshop op een inspiratiemiddag van de FB – waardoor ik me vandaag de dag geïnspireerd weet door mystici als Rumi, Hafis en Yunus Emre.

Als uitdrukking van de echte dialoog tussen Franciscus en de moslims, is de Lofzang op de Allerhoogst God een gebed dat me blijft intrigeren. Op een schitterende manier komt erin tot uiting hoe Franciscus' ontmoetingen met moslims heeft doorgewerkt in zijn binnenste en hoe het zijn relatie tot God heeft verdiept. Hij neemt ons mee in een meditatie waarvan de diepte steeds rijker wordt, de stilte steeds dieper, het Godsmysterie steeds doorleefder ervaren. En hoewel er nog vele andere elementen zijn waaruit we dat duidelijk kunnen aflezen, dit gebed getuigt er op een bijzondere manier van hoe oprecht Franciscus zich heeft opengesteld voor de moslims die hij ontmoette. Jan zei: "Franciscus heeft een positieve wending gegeven aan de pluraliteit van de godsdiensten. Dat er vele godsdiensten bestaan is niet een zondige situatie waaraan zo gauw mogelijk een einde gemaakt moet worden, ze hebben allen een plaats binnen Gods heilsbestel en Franciscus laat het eindoordeel over aan God."

Bij het lezen van Jans 'Franciscus en de islam' en 'Franciscus en de sultan' viel me echter niet alleen het revolutionaire karakter van het hele gebeuren *toen* op en van de grote waarde daarvan voor interreligieuze dialoog vandaag. Franciscus' dialoog met de sultan is volgens mij revolutionair m.b.t. *iedere* vorm van dialoog! En wel omdat het bij Franciscus om échte dialoog gaat, om écht inspiratie opdoen bij die ander die zo enorm anders is of lijkt dan ik.

En dat heeft alles te maken met ons denken over waarheid en met ons denken over God. Tijdens de presentatie van zijn boek 'Franciscus en de sultan', zei Jan: "Franciscus had geleerd de moslims te zien en te waarderen als een Godsgeschenk, een gave, een genade door God gegeven om te leren hoe in de geest van Jezus te leven, te bidden en vrede te stichten, samen met de moslims."

Ik hoor daarin een uitnodiging om écht in dialoog te gaan, met alle andersdenkenden om ons heen. Voor mij gaat de bijdrage van Franciscus aan de interreligieuze dialoog, die door Jan voor ons beschikbaar kwam, zeker ook over *interculturele* dialoog en over dialoog tussen gelovigen en niet-gelovigen. En uiteindelijk is iederéén andersdenkend, ook de mensen die het dichtst om ons heen staan, ook franciscaanse mensen, ook christenen, ook katholieken,... Er is niemand die helemaal hetzelfde denkt – en ook wij denken vandaag anders dan een jaar geleden.

Onze tijd vraagt, smeekt zelfs, om de verschillende brillen waardoor we kijken en waardoor we andere dingen zien dan onze buur – naar waarde te schatten en, zoals de theoloog Raimon Panikkar stelt, van elkaar te leren. Écht van elkaar te leren: nieuwsgierig elkaar te vragen naar hoe jij het ziet. Onze eigen visie even durven loslaten om ons te laten meenemen in het verhaal van de ander. Beseffen dat iedereen onze leraar kan zijn en echt leerling durven worden. Inspiratie opdoen, overal. Want er zijn zoveel dingen die ons kunnen helpen om ons geloof te verdiepen.

En natuurlijk is het makkelijk gezegd en denken we al te vaak te weten wat iemand bedoelt, maar wat is het mooi als we eindelijk leren luisteren en de beweging durven maken van ons hoofd naar ons hart, van weten naar niet-weten.

Dan worden we zachter en zachter, net als Franciscus en Clara, die het hoe langer hoe minder nodig hadden om kritiek te geven of te denken dat zij beter wisten hoe het zat. Dan worden we milder en opener: steeds minder ik-gericht en steeds meer in liefde voor het Geheel. Dan leren we meer en meer écht te zien. Te zien zoals God ziet.